

är för sig ensidig och otillräcklig. Ifrån denna synpunkt betraktadt, är det ett oförnuft att resonnera om, huru mycket vetande t. ex. en bonde behöfver. Han behöfver i sakernas närvarande skick veta jemt lika mycket som en prest, och något mera dertill. Det är derföre förvånande att höra ledamöter i Presteståndet yrka uppå läro-ämnenas i folkskolan inskränkning till innanläsning och kristendomskunskap, d. ä. till att motsvara, hvad som härtills varit Presterskapets åliggande. Uti detta yrkande ligger visst det erkännande, att Presterskapet öfver hufvud numera icke förmår vara bondens ledare och lärare. Men så mycket mindre borde man då söka bibehålla det tillstånd, som förorsakat detta förhållande. Att bestämmandet af minimum för de kunskaper, hvarje medborgare i Samhället bör äga, måste bero af Samhällets kulturgrad i andligt och lekamtligt hänseende, vilje vi minst bland alla neka. Men ingalunda synes oss det kunskapsmått, Utskotten föreslagit, vara allt för högt tilltaget. Ty att folkskolan äfven i kunskapens omfång bör prestera något mera, än undervisningen i familjen, följer af det ofvananfödda. Vi skulle till det föreslagna velat lägga någon kunskap i *allmän* geografi, isynnerhet såsom retemedel för ett framtida inhämtande af allmän historia. Ty uppå att väcka intresse för vetandet måste all undervisning syfta, om den skall bära någon frukt.

Af sistnämnda skäl bör äfven vexelundervisningen icke uteslutande begagnas. Det är icke ett tomt rop, som redan länge höjt sig emot denna undervisningsmetods blott mekaniska förfarande. Skall någon metod bibringa endast bostafskunskap, så är det denna, drifven till ytterlighet. Den kan väl väcka täflan mellan lärjungarne, men denna egoistiska drif fjäder är ensam otillräcklig att frambringa sannt vetande. Endast lärarens omedelbara inflytande är i stånd att vid hvarje steg uppå banan hänvisa lärjungen till nya fält för vettgirigheten.

För dem, som tycka, att dessa betraktelser kunna gälla lärdoms skolan men icke folksskolan, upprepa vi det ännu en gång: att ju mindre det meddelade kunskapsmålet är, desto nödvändigare är omtanken för dess möjliga gagnelighet. Folksskolan är för ett folks sedliga, och således sanna, bildning af mera inflytande än lärdoms skolan. Ty den individ, som genomgått den sednare, har vanligen hunnit så långt, att han i värsta fall skiljer emellan lära och lefverne samt, äfven om det sednare är obildadt, icke sprider osedlighet genom den förra. Men på en lägre grad af insigt göres lätt vetandet till medel för begäret och användes för att försvara lasten. Erfarenheten talar i detta fall mera kraftigt än teorien.

40

49 INDIVIDENS FÖRHÅLLANDE TILL LAGEN.

Freja n:o 65 18. VIII 1840

Ett ämne, så gammalt och så mångfaldigt afhandladt, som det vi gjordt till föremål för närvarande uppsats, kan icke erbjuda något nytt och utomordentligt. Men omständigheter kunna finnas, då äfven det gamla är nytt, och då det dagligen i lefvernet erkända icke synes vara föremål för en förnuftig insigt. Och medgifvas måste, att de, som starkast ropa uppå »det sunda förnuftet» och »rationella principer», vanligen hellre söka det förnuftiga uti alla fyra väderstreck, än de beskedligt taga sig sjelfva om näsan och, häpnande öfver den massa af förnuft, som bor i grannskapet af denna ringa ledamot, fråga sig: huru i all verlden har Du, min kära N. N., blifvit så besatt förnuftig? Detta vore att hålla sig till det bestående och söka *förnuftet* i *verkligheten*. Manövern vore dock kanske alltför vådlig

50

för Samhället; ty huru skulle det då komma att se ut med bokhandeln och framförallt — med tidningarna? Men till ämnet.

Vi förutsätta då, att man något så när allmänt anser Lagarna vara ett uttryck af den allmänna och förnuftiga viljan, hos hvarje nation. Men likaså allmänt är, att man tror denna allmänna och förnuftiga vilja vara detsamma, som *pluralitetens*, flertalets vilja. Låt oss då på försök antaga, att så vore. Då måste det förefalla besynnerligt, hvartill egentligen lagen skall tjena. Om nemligen lagen icke är mäktig nog, att göra den enskildes rätt gällande, vore också hela den öfriga nationen hans motpart, så är det i sanning likgilltigt, att en lag finnes. Ty den vore då icke upphöjd öfver godtycket, utan Rätt och Orätt komme att bero af flertalets *behag*. För hvarje särskilt fall skulle ju då pluraliteten kunna stifta en lag, och det vore förbi med den gamla lära, hvarpå all *laglig* rättvisa beror, att lagstiftningen icke bör äga retroaktiv verkan. Vill man således erkänna någon annan lag, än godtyckets och våldets, så måste lagen antagas vara lika upphöjd öfver pluralitetens vilja, som öfver den eländigaste individs.

Hvarifrån kommer då denna makt, hvilken vi kalla lag, och för hvilken hvar och en af oss ödmjukt får lof att böja sig i stoftet. De gamla, som voro ödmjukare och uppriktigare, än vi, tillstodo öppenlydligt, att man icke kan veta, hvarifrån lagarna komma. Hvar och en individ måste väl ännu erkänna detsamma; ty öfver honom står lagen, sträng och oblidkelig, utan att han »med sitt eneste finger» haft att skaffa med dess stiftande. För honom är lagen *gifven*, likasom skulle den fallit ner från himmelen. Vi irra oss kanske icke mycket, om vi påstå, att det just är denna lagarnas natur, att vara *gifna*, som förskaffat dem namn af *positiv lag*. Af historien känna vi, att folken fordom uppdrogo lagstiftningen än åt *en enda* man, än åt *tio* o. s. v. Och likväl ansågos de sålunda stiftande lagarna för uttryck af den allmänna viljan, ty de erkändes och åtlyddes af folken. Om nu äfven en mängd personer haft del i stiftandet af Sveriges Rikes Lag, så är likväl denna mängd långt ifrån pluraliteten af nationen. Det torde då på dessa historiska grunder få anses för likgilltigt, hvilka eller huru många lagstiftarne äro, endast sjelfva lagstiftningen sker i *laglig ordning*, af en lagligen erkänd myndighet. Men derigenom komma vi icke lagarnas ursprung närmare; ty lagen förutsätter sig sålunda oupphörligen sjelf, för att blifva lag, d. ä. all lagstiftning måste ske i ett redan lagbundet samhälle. Att tidpunkten för den *skrifna* lagens uppkomst kan bestämmas, gör intet intrång i gilltigheten af det anförda. Det gifves då ingen annan utväg att förklara lagens uppkomst, än den, att en nations lagar äro lika gamla med sjelfva nationen, samt att de för hvarje tidpunkt af nationens lif äro ett uttryck af den hos nationen existerande national-andan eller national-medvetandet, utan afseende derpå, hvem som är eller varit den omedelbara lagstiftaren. Ty äfven detta måste af lagen vara bestämdt, och således bero af samma national-anda. National-andan åter beror för sin bildning och utveckling af den mensklige kulturens fortgång i allmänhet, och lagarna blifva sålunda äfven ett uttryck af *det förnuft*, som *genomgår menskligheten*, hvilket utgör den sanna, allmänna och förnuftiga viljan.

Hos hvarje Nation lefver denna mensklighetens allmänna kultur, ett arf från årtusenden, ehuru med en bestämd, ifrån andra nationer skiljd, karakter och under en högre eller lägre grad af utveckling. En sådan skillnad uti national-andans utveckling finnes äfven hos de individer, hvilka tillhöra samma Nation. Den existerar uti familjen såsom *blott* känsla, i det medborgerliga samhället öfverhufvud såsom laglydnad, och i Staten såsom förnuftig öfvertygelse och medveten sed. Den, hvars medvetande icke sträcker sig utom familjen eller kommunen, har också inom dessa

utrymmet för sin verksamhet och måste nöjas med att *i sitt lefverne* erkänna lagens helgd. Men just detta erkännande pröfvar äfven den stiftade lagen, och om denna strider emot national-andan, sådan den lefver äfven inom familjen och kommunen, så förblir den en död bokstaf, är icke lag. Ty till lagen hörer väsentligen, att den bör vara *känd och erkänd*. Och ehuru det bristande erkännandet hos den ena eller andra individen för lagen är oväsentligt, är den likväl lag, endast genom att erkännas, och *hvarje individs erkännande är lika viktigt, lika nödvändigt*. Af det sednast anförda beror allas likhet inför lagen; af det ofvanföre sagda lagens och lagskipningens offentlighet.

10

I allmänhet medger man väl den civil- och kriminala lagstiftningen, äfvensom Stats författningen en sådan absolut rätt och makt; men i afseende å såkallade polisförfattningar och den ekonomiska lagstiftningen är man mera tveksam, ja man har icke skytt att offentligen uttala sitt tvifvel om dessas berättigande i allmänhet. Ehuru ett sådant tvifvel blott röjer den der ofvan omnämnda motviljan hos mången, att med tummen och pek fingret taga sig om sin näsa, så kan likväl en utredning af frågan just för denna tid hafva sitt stora gagn. Vi finna ett försök dertill uti den nyss utkomna skriften:

20

OM VIGTEN OCH BETYDELSEN AF SLÖJDER OCH MANUFAKTURER FÖR ETT SAMHÄLLE, UTAF FR. LIST, PROFESSOR. MED FÖRETAL OCH NOTER AF ÖFVERSÄTTAREN.

I denna skrift har Förf. icke blott sökt utveckla det ämne titeln angifver, utan derjemte visat skefheten uti den Smithska skolans åsigt af National-ekonomien. Öfversättaren har i företalet uppställt en med den nya åsigten öfverensstämmande »högsta grundsats i Statsekonomien», hvars förnuftiga nödvändighet väl icke lärer kunna nekas, utan att man förklarar uti sekler bestående institutioner för en lögn och dertill upplöser allt samhälle. Den lyder: »Staten är *både berättigad och förpligtad*, att genom den ekonomiska lagstiftningen ge åt de enskildas produktiva krafter, industri och hushållning, en sådan riktning och utveckling, *att Nationen må blifva i stånd att kläda, föda och försvara sig*.» Denna grundsats bygger Öfvers. på den allmänna principen: »att det är Statens rätt och dess pligt mot samhällets medlemmar, att upprätthålla sitt sjelfbestånd och Nationens frihet och oberoende.» Vi skulle blott hafva att anmärka mot sjelfva uttrycket i den först anförda satsen, som här innehåller alltför många speciella bestämningar.

30

40

Det är nemligen, i vår tanka enklare att fatta saken som följer. Till Statens sjelfbestånd hör dess ekonomiska oberoende. Detta hvilar uppå en för uppfyllandet af alla samhällsmedlemmarnes behof tillräcklig national-förmögenhet. Af denna blir individen delaktig genom sitt arbete; och Staten är därför förpligtad att bereda individens arbetsförtjenst samt derigenom delaktighet i den allmänna förmögenheten. Ty individens arbete frambringar icke förmögenhet, som man säger, ur tomma luften, utan förutsätter en delaktighet i den bestående, allmänna national-förmögenheten, förutsätter kapitaler, anstalter för den inre kommunikationen, fördrag med andra Stater o. s. v. Den förkofran i förmögenhet, individen genom sitt arbete vinner, bör åter tillika vara en förkofran af national-förmögenheten; ty endast derigenom kan denna blifva tillräcklig för uppfyllandet af *alla* samhällsmedlemmars behof, hvilka jemte en stigande folkmängd och en högre bildning äro i ständigt tilltagande. Den ofvananförda grundsatsen kunde därför uttryckas: Staten är berättigad

50

och förpligtad, att gifva åt de enskildas arbete en sådan riktning, att genom uppfyllandet af individens behof national-förmögenheten förkofras.

Men vi lemne derhän detta vårt förslag till en ny redaktion. I sak måste vi anse Öfvers:s anförda grundsats för lika sann, som af honom väl bevisad. Vi vilja blott tillägga, att skälet till den tvekan om den ekonomiska lagstiftningens berättigande, som så ofta visar sig, ligger i oförmågan att fatta individens förhållande till Staten. Den civila och kriminala lagstiftningens bud hafva för den laglydiga ett mera omedelbart *interesse*, och man sätter derföre deras berättigande mera sällan i fråga, ehuru t. ex. 10 äfven civillagen till en stor del innehåller Bestämningar för sättet att förvärfva egendom och för arbetet. Hit höra: alla dess stadganden angående *afal*, dess stadganden för tjenstehjon o. s. v. Det är också svårt att inse, hvarföre förvärfvandet af egendomen skulle vara mera oberoende af Samhället och dess lagar, än egendomens bibehållande.

För öfrigt innehåller detta Prof. List's arbete en mängd blott allmänna slutsatser hvilka hvilat uppå de fakta, han anført i den förut öfversatta skriften: »Införselsfrihet och skyddsförfattningar», och båda skrifterna böra derföre läsas i ett sammanhang.

Att Öfvers:n med utgifvandet af båda dessa skrifter, likasom med den sakrika skriften: »Stockholms Fabriks- och Manufaktur-Societeters Underdåniga Påminnelser» &c., gjort sitt fädernesland och vettenskapen¹ en stor tjenst, torde ingen vältänkande kunna neka. Desto mer förvånande är den bitterhet, hvarmed han personligen i vissa tidningar blifvit anfallen utan att hans skrifter i dem blifvit ens anmälda, mycket mindre till granskning upptagna. En opartisk betraktare kan föga anse dessa utfall för annat, än för utbrott af vederbörandes harm öfver egen okunnighet och oförmåga att vederlägga Öfvers:s på ett allvarligt studium grundade anföranden. 20

En särskildt uppmärksamhet förtjenar, hvad Öfvers. i noterna till pag. 83, 88 och 95 yttrat om pauperismen, dess orsaker och nödvändigheten af dess motarbetande genom en »ny organisation af Kommunal-författningen och Kommunal-styrelsen. 30

Vi få tillägga, att början af denna artikel endast för sakens sammanhang fått sin plats jemte denna anmälan och icke varit ämnad till en inledning dertill.

F.

50 STAT OCH SAMHÄLLE. 40

Freja n:o 66 21. VIII 1840

Det har blifvit allmänt nog, att de båda orden: Stat och Samhälle, begagnas utan åtskillnad, för att beteckna bestående lagar och institutioner, i motsats mot den enskilda och dess vilja. Litet hvar och en utsträcker likväl begreppet Samhälle äfven till familjen, kommunen, församlingen o. s. v.; men man har då vanligen ingen annan måttstock för åtskillnaden, än tumstocken, och talar om samhällen af högre och lägre slag, det högsta samhälle m. m. Detta sätt att bestämma begreppen, ehuru stor auktoritet det har i Sverige, liknar nog mycket den råa föreställningen om Gud, såsom den högsta eller, på sin höjd, den allrahögsta menniska. Natur- 50

¹ Öfvers. anför i slutet af företalet några skrifter dem till upplysning, hvilka angående en reform i Statsekonomien yttrat sitt naiva: »*ne audivimus quidem esse.*»